

DOI: [10.32702/2307-2156-2018.11.20](https://doi.org/10.32702/2307-2156-2018.11.20)

УДК 352.087(477)

*А. О. Надежденко,
к. держ. упр, доцент кафедри права та публічного адміністрування,
Маріупольський державний університет, м. Маріуполь
Т. В. Папуш,
магістр, Маріупольський державний університет, м. Маріуполь*

ОКРЕМІ ПИТАННЯ СТАТУСНОСТІ ТА ПОВНОВАЖЕНЬ ДЕПУТАТА МІСЬКОЇ РАДИ

*А. А. Nadezhdenko
Candidate of Science in Public Administration, Associate Professor Department of Public
management and Administration, Mariupol State University, Mariupol
Т. V. Papush
master, Mariupol State University, Mariupol*

SPECIFIC QUESTIONS OF STATUS AND AUTHORITIES OF THE CITY COUNCIL'S DEPUTY

Стаття присвячена дослідженню питання статусу депутата міської ради, його елементів, та виникнення його повноважень в контексті реформування місцевого самоврядування в Україні. За результатами дослідження встановлено, що основою правового статусу будь-якої особи є його конституційний статус, де права, свободи та обов'язки в сукупності утворюють єдиний, цілісний та внутрішньо узгоджений комплекс із системними характеристиками. Визначено складові правовий статус депутата місцевої ради які мають цілісну сукупність взаємоузгоджених елементів, передбачених чинним законодавством, що визначають особливості інституту депутата місцевої ради як представника відповідної територіальної громади. Висвітлено соціальну вагомість статусу депутата як представника територіальної громади. Акцентовано увагу на тому, що статус депутата місцевої ради включає певне морально-етичне навантаження, тобто від депутата місцевої ради як представника територіальної громади вимагається наявність високої правової культури, а також загальнолюдських норм моралі. Встановлено, що законодавцем передбачено наділення депутата всією повнотою прав, які необхідні для здійснення ним своєї діяльності у відповідній місцевій раді, тобто наразі встановлені досить широкі гарантії, які покликані забезпечити ефективну діяльність представників територіальних громад для захисту її інтересів. Проаналізовано класифікацію гарантій депутатської діяльності залежно від їх характер та виокремлено особисті, організаційні, соціальні та трудові гарантії, які саме забезпечують реальну можливість ефективного здійснення депутатами своїх повноважень, захист інтересів відповідної територіальної громади та підкреслюють суспільну вагомість

депутатської діяльності. Зазначено, що сьогодні в Україні відбувається активний процес реформування системи місцевого самоврядування тому питання врегулювання статусу депутата місцевої ради є вкрай актуальним, що, в свою чергу, вимагає подальших науково-практичних досліджень. Отримано низку висновків, які мають проблемний характер та становлять предмет для подальшої наукової дискусії щодо виявлення джерела формування статусності та повноважень депутата міської ради в сучасних умовах державотворення.

The article is devoted to the study of the status of the deputy of the city council, its elements, and the emergence of its powers in the context of the reform of local self-government in Ukraine. According to the results of the study, it was established that the basis of the legal status of any person is its constitutional status, where rights, freedoms and obligations together form a single, holistic and internally agreed complex with system characteristics. The constituent legal status of the deputy of the local council, which has a coherent set of mutually agreed elements stipulated by the current legislation, defines the features of the institution of the deputy of the local council as the representative of the respective territorial community. The social significance of the status of a deputy as a representative of a territorial community is highlighted. The emphasis is placed on the fact that the status of the deputy of the local council includes a certain moral and ethical burden, that is, from the deputy of the local council as a representative of the territorial community, a high legal culture, as well as universal norms of morality, is required. It has been established that the legislator provides for the deputies to be given all the full rights necessary to carry out their activities in the respective local council, that is, at present sufficiently extensive guarantees are required to ensure the effective activity of representatives of territorial communities to protect its interests. The classification of guarantees of deputies' activity is analyzed depending on their nature and the personal, organizational, social and labor guarantees, which ensure the real possibility of effective implementation of the powers of deputies by the deputies, protect the interests of the respective territorial community and emphasize the public importance of deputies' activities. It is noted that today in Ukraine there is an active process of reforming the system of local self-government, the issue of regulating the status of a deputy of the local council is extremely relevant, which, in turn, requires further scientific and practical research. A number of conclusions are received that are problematic and constitute the subject for further scientific discussion regarding the identification of the source of the status formation and powers of the deputy of the city council in the current conditions of state formation.

Ключові слова: депутат; посадова особа; територіальна громада; міська рада; міське самоврядування; статус; повноваження; гарантії.

Keywords: deputy; official; territorial community; city council; local self-government; status; powers; guarantees.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Сучасний етап розвитку України характеризується активним реформуванням сфери місцевого самоврядування, зокрема, децентралізацією органів місцевого самоврядування та розширенням сфери їх повноважень. Однак, даний аспект є неможливим без дослідження статусу та повноважень складової частини органу місцевого самоврядування – депутата міської ради, зокрема, його статусу і повноважень.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженнями окремих питань щодо особливостей статусу та повноважень депутата місцевої ради в різні часи займались О.В. Чернецька, Я.В. Журавель, О.В. Краснікова, Л.Л. Лабенська, М.І. Росенко, І.Л. Литвиненко, І.Б. Ковтун, Г.В. Макаров та інші.

Раніше не вирішені частини загальної проблеми. На підставі аналізу публікацій наведених вище дослідників можна констатувати існуючу недостатність уваги щодо теоретико-практичного аналізу статусності та повноважень депутата міської ради. Більшість досліджень присвячено аналізу законодавчих положень. При цьому відсутні обґрунтовані порівняння статусності депутата міської ради в Україні з аналогічними посадовими особами місцевого самоврядування розвинутих європейських держав.

Так, зважаючи на євроінтеграційні прагнення України і кардинальні зміни у правовій площині України, а також відсутність достатньої кількості теоретичних розробок, теоретико-практичний аналіз статусності та повноважень депутата міської ради є досі актуальним для подальших досліджень.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є аналіз статусу депутата міської ради, його елементів, та виникнення його повноважень в контексті реформування місцевого самоврядування в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Правовим статусом депутата міської ради можна вважати його місце і роль у системі правовідносин як представника відповідної територіальної громади у місцевій раді, що визначені і гарантовані чинним законодавством України; при цьому правовий статус депутата місцевої ради зберігається на весь строк дії його мандату.

На думку дослідників, основою правового статусу будь-якої особи є його конституційний статус, де права, свободи та обов'язки в сукупності утворюють єдиний, цілісний та внутрішньо узгоджений комплекс із системними характеристиками [1, с. 22].

На думку О.В. Сурилова, ядром правового положення особи є її правовий статус, під яким розуміють систему прав та обов'язків, наданих особі за законом і гарантованих всіма досягненнями суспільства. Поряд з цим, в правовий статус особи включається громадянство, загальна правоздатність, гарантії, в т.ч. юридичні, законні інтереси, юридична відповідальність тощо [2, с. 392]. Спеціальні статуси (зокрема, статус депутата місцевої ради) конкретизують загальний правовий статус на рівні окремих соціальних груп, які відрізняються різноманітною галузевою гаммою від загального статусу, визначеного Конституцією [3, с. 414].

Таким чином, правовий статус депутата місцевої ради можна визначити як цілісну сукупність взаємоузгоджених елементів, передбачених чинним законодавством, які визначають особливості інституту депутата місцевої ради як представника відповідної територіальної громади. Такими елементами можна вважати його права і обов'язки (що у своїй сукупності становлять повноваження депутата місцевої ради), джерело і порядок виникнення і припинення відповідних повноважень, відповідальність та гарантії діяльності.

Відповідно до ст. 6 ЗУ «Про місцеве самоврядування в Україні», первинним суб'єктом місцевого самоврядування, основним носієм його функцій і повноважень є територіальна громада села, селища, міста [4]. Згідно ст. 140 Конституції України, місцеве самоврядування здійснюється територіальною громадою в порядку, встановленому законом, як безпосередньо, так і через органи місцевого самоврядування: сільські, селищні, міські ради та їх виконавчі органи [5]. При цьому, в основному місцеве самоврядування здійснюється територіальною громадою саме через місцеві ради. Таке провідне місце місцевих рад пояснюється тим, що її склад формуються з депутатів, що обираються безпосередньо територіальною громадою і є представниками її інтересів. І саме через місцеві ради як представницькі органи місцевого самоврядування та депутатів, які входять до їх складу, територіальна громада реалізує гарантоване Конституцією України право на місцеве самоврядування.

Відповідно до ст. 2 ЗУ «Про статус депутатів місцевих рад», депутат сільської, селищної, міської, районної у місті, районної, обласної ради є представником інтересів територіальної громади села, селища, міста чи їх громад, який відповідно до Конституції України і закону про місцеві вибори обирається на основі загального, рівного, прямого виборчого права шляхом таємного голосування на строк, встановлений Конституцією України. Депутат місцевої ради як представник інтересів територіальної громади, виборців свого виборчого округу зобов'язаний виражати і захищати інтереси відповідної територіальної громади та її частини - виборців свого виборчого округу, виконувати їх доручення в межах своїх повноважень, наданих законом, брати активну участь у здійсненні місцевого самоврядування [6]. Також, відповідно до ч. 2 ст. 49 ЗУ «Про місцеве самоврядування в Україні», депутат представляє інтереси всієї територіальної громади, має всю повноту прав, що забезпечують його активну участь у діяльності ради та утворюваних нею органів, несе обов'язки перед виборцями, радою та її органами, виконує їх доручення [4].

Дана стаття є яскравим вираженням того, що депутат місцевої ради як обраний територіальною громадою представник отримує від неї всю повноту повноважень, необхідних для захисту її інтересів. При цьому, певному обсягу повноважень кореспондується відповідний обсяг обов'язків, який покладається на депутата, з метою забезпечення мінімальних гарантій його діяльності в інтересах громади.

Зрозумілим є те, що депутат місцевої ради насамперед покликаний відстоювати інтереси відповідного виборчого округу. При цьому з метою збалансованої та ефективної реалізації територіальною громадою свого права на самоврядування, законодавцем було закріплено порядок діяльності колегіального представницького органу місцевого самоврядування, до якого входять представники різних виборчих округів. Це дозволяє уникнути лобіювання інтересів певної частки громади і забезпечити рівні можливості для захисту інтересів громад різних виборчих округів.

Знову слід наголосити на тому, що законодавцем передбачено наділення депутата всією повнотою прав, які необхідні для здійснення ним своєї діяльності у відповідній місцевій раді. Тобто наразі встановлені досить широкі гарантії, які покликані забезпечити ефективну діяльність представників територіальних громад для захисту її інтересів.

Відповідно до ч. 3 – 5 ст. 49 ЗУ «Про місцеве самоврядування в Україні», на час сесій, засідань постійних комісій рад, а також для здійснення депутатських повноважень в інших, передбачених законом випадках, депутат звільняється від виконання виробничих або службових обов'язків з відшкодуванням йому середнього заробітку за основним місцем роботи та інших витрат, пов'язаних з депутатською діяльністю, за рахунок відповідного місцевого бюджету. Депутат зобов'язаний брати участь у роботі сесій ради, засідань постійної та інших комісій ради, до складу яких його обрано. У разі пропуску депутатом протягом року більше половини пленарних засідань ради або засідань постійної комісії, невиконання ним без поважних причин рішень і доручень ради та її органів відповідна рада може звернутися до виборців з пропозицією про відкликання такого депутата у встановленому законом порядку [4]. Також, згідно ч. 1, 2 ст. 6 ЗУ «Про статус депутатів місцевих рад», депутат місцевої ради здійснює свої повноваження, не пориваючи з виробничою або службовою діяльністю. Депутат місцевої ради, обраний секретарем сільської, селищної, міської ради, головою, заступником голови районної, обласної, районної у місті ради, працює у відповідній раді на постійній основі і не може суміщати свою службову діяльність з іншою роботою, у тому числі на громадських засадах (за винятком викладацької, наукової та творчої у позаробочий час), займатися підприємницькою діяльністю, одержувати від цього прибуток, якщо інше не передбачено законом [6]. При цьому, відповідно до ст. 7 ЗУ «Про статус депутатів місцевих рад», депутат місцевої ради, який перебуває на посаді керівника місцевого органу виконавчої влади чи на іншій посаді, на яку поширюються вимоги Конституції та законів України щодо обмеження сумісництва, не може поєднувати свою службову діяльність на цій посаді з посадою сільського, селищного, міського голови, секретаря сільської, селищної, міської ради, голови та заступника голови районної у місті, районної, обласної ради, а також з іншою роботою на постійній основі в радах, їх виконавчих органах та апараті. Депутат місцевої ради не може використовувати свій депутатський мандат в цілях, не пов'язаних з депутатською діяльністю. Депутат місцевої ради не може мати іншого представницького мандата [6].

Вищезазначена законодавча конструкція передбачає, що суспільна користь від виконання депутатом як представником територіальної громади своїх повноважень є вищою, аніж від виконання ним виробничих або службових обов'язків. При цьому соціальна вагомість статусу депутата не лише надає право бути обраним до складу комісії ради, до яких його обрано, але і зобов'язує брати участь у їх роботі. При цьому невиконання відповідного обов'язку є підставою для подальшої процедури відкликання депутата виборцями територіальної громади, наслідком якої є припинення повноважень депутата. Така можливість відкликання депутата територіальною громадою за невиконання ним своїх обов'язків є важливою гарантією захисту від зловживань депутатом своїм статусом. Встановлені обмеження щодо несумісності статусу депутата місцевої ради з деякими посадами та видами діяльності є необхідним механізмом забезпечення використанням депутатом своїх повноважень виключно з метою здійснення обов'язків, передбачених його статусом, і в інтересах територіальної громади.

Відповідно до ч. 1 – 3 ст. 4 ЗУ «Про статус депутатів місцевих рад», відповідні повноваження набуваються депутатом в результаті обрання його до відповідної місцевої ради і починаються з моменту офіційного оголошення відповідною територіальною виборчою комісією на сесії ради рішення про підсумки виборів та визнання повноважень депутатів. Повноваження депутата місцевої ради, обраного замість того депутата, який вибув, або на повторних виборах, починаються з дня заслуховування на черговому після виборів депутата місцевої ради пленарному засіданні відповідної місцевої ради повідомлення територіальної виборчої комісії про підсумки виборів [6].

Тобто, єдиною підставою виникнення повноважень депутата місцевої ради є відповідне волевиявлення територіальної громади. Чинним законодавством України не передбачено спадкування статусу депутата місцевої ради, його призначення не за результатами виборів тощо. Саме така підстава виникнення повноважень депутата місцевої ради є втіленням конституційного принципу, згідно якого, єдиним джерелом влади в Україні є народ (в даному випадку – у формі територіальної громади) і яскравим виявом реального демократизму.

Відповідно до ч. 1 ст. 9 ЗУ «Про статус депутатів місцевих рад», після набуття депутатом місцевої ради повноважень йому видаються посвідчення і нагрудний знак [6]. І хоч посвідчення і

нагрудний знак депутата є, насамперед, документом і відзнакою, що засвідчують повноваження депутата, вони несуть певне морально-етичне навантаження. Чинним законодавством України встановлені також вимоги депутатської етики. Зокрема, при здійсненні своїх повноважень, депутат зобов'язується:

1) керуватися загальнодержавними інтересами та інтересами територіальної громади чи виборців свого виборчого округу, від яких його обрано;

2) не використовувати депутатський мандат в особистих інтересах чи в корисливих цілях;

3) керуватися у своїй діяльності та поведінці загальноновизнаними принципами порядності, честі і гідності;

4) не розголошувати відомостей, що становлять державну або іншу таємницю, яка охороняється законом, інших відомостей з питань, що розглядалися на закритих засіданнях ради чи її органів і не підлягають за їх рішенням розголошенню, та відомостей, які стосуються таємниці особистого життя депутата місцевої ради або виборця, що охороняється законом, чи стали йому відомі у зв'язку з його участю в депутатських перевірках;

5) не допускати образливих висловлювань, не використовувати у публічних виступах недостовірні або неперевірені відомості стосовно органів державної влади, органів місцевого самоврядування, об'єднань громадян, підприємств, установ і організацій, їх керівників та інших посадових чи службових осіб, депутатських груп, фракцій, окремих депутатів місцевих рад;

6) не приймати будь-яких гонорарів, подарунків, не отримувати винагород безпосередньо чи опосередковано за дії, пов'язані зі здійсненням ним депутатських повноважень [6].

Вищезазначене є свідченням того, що від депутата місцевої ради як представника територіальної громади вимагається наявність високої правової культури, а також загальнолюдських норм моралі.

Гарантії діяльності депутата місцевої ради є невід'ємним елементом правового статусу депутата і являють собою систему організаційно-правових заходів, що забезпечують ефективне здійснення депутатами місцевих рад своїх повноважень. С.Г. Серьогіна зауважує, що залежно від характеру гарантії депутатської діяльності можна розподілити на дві групи: загальні та спеціальні. Загальні гарантії не спрямовані безпосередньо на створення оптимальних умов діяльності депутатів місцевих рад, а забезпечують їх побіжно, впливаючи на суспільство в цілому. Спеціальні гарантії мають суто юридичний зміст, «вузьке» спрямування і спеціально закріплені в чинному законодавстві України [7].

При цьому, гарантіями загального характеру є демократичний, правовий, соціальний характер української держави, конституційне закріплення народовладдя, рівності і рівноправності, гласності, політичного та ідеологічного плюралізму, закріплення і гарантування місцевого самоврядування, відповідний рівень інформаційного розвитку, рівня освіти, культури, правової культури. Спеціальні гарантії діяльності депутатів місцевих рад визначаються Конституцією України, ЗУ «Про місцеве самоврядування в Україні», ЗУ «Про статус депутатів місцевих рад», іншими нормативно-правовими актами (наприклад, Кодексом законів України про працю, Кримінальним кодексом України, Кодексом України про адміністративні правопорушення тощо) [7].

Наразі система гарантій діяльності депутатів місцевих рад закріплена ЗУ «Про місцеве самоврядування в Україні» та ЗУ «Про статус депутатів місцевих рад». При цьому механізм їх практичної реалізації може бути закріплено іншими нормативно-правовими актами, зокрема, рішеннями відповідної місцевої ради.

Слід погодитись з класифікацією гарантій діяльності депутатів місцевих рад, запропонованою С.Г. Серьогіною, яка виокремлює особисті, організаційні, соціальні та трудові гарантії. Особистими гарантіями є:

1) депутатський імунітет:

- право порушення кримінальної справи проти депутата місцевої ради мають тільки суд або прокурор;

- застосування запобіжного заходу щодо депутата у вигляді підписки про невиїзд чи взяття під варту можливе виключно судом;

- про кримінальне переслідування депутата має бути поінформована відповідна місцева рада;

2) депутатський індемнітет:

- звільнення депутата від відповідальності за виступи на засіданнях відповідної місцевої ради та її органів при виконанні своїх повноважень [7].

Організаційними гарантіями, за словами С.Г. Серьогіної, є наступні:

1) звільнення від виробничих або службових обов'язків для виконання депутатських повноважень;

2) надання відстрочки від призову на строкову військову чи альтернативну службу;

3) звільнення від проходження навчальних зборів;

4) забезпечення необхідною інформацією, надання юридичної допомоги, організація вивчення депутатами законодавства, досвіду роботи місцевих рад;

5) право на отримання і поширення інформації;
6) сприяння місцевими органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, керівниками підприємств, установ, організацій державної і комунальної форм власності в організації прийому громадян, звітів депутатів перед виборцями, створенні інших умов, необхідних для депутатської діяльності;

7) сприяння депутату в організації виконання доручень виборців;

8) право на невідкладний прийом тощо [7].

До соціальних гарантій, на думку дослідників, можна віднести наступні організаційно-правові заходи:

1) грошова компенсація депутату місцевої ради у зв'язку із виконанням своїх повноважень;

2) право на безкоштовний проїзд;

3) право на отримання протягом шести місяців середньої заробітної плати, яку депутат отримував під час роботи на виборній посаді в раді на період працевлаштування після закінчення його повноважень (при цьому доречним буде зауважити, що оплата праці депутатів місцевих рад у зарубіжних країнах за виконання ними своїх депутатських повноважень практично не здійснюється) [7].

Слід погодитись з С.Г. Серьогіною у тому, що трудові гарантії, як правило, стосуються здебільшого тих депутатів, які працюють у місцевій раді на постійній основі. Такими гарантіями є:

1) надання попередньої чи рівноцінної роботи (посади) на тому самому чи іншому (за згодою депутата) підприємстві, установі, організації по закінченню строку депутатських повноважень;

2) зарахування часу роботи у місцевій раді до загального, безперервного чи спеціального стажу роботи [7].

Слід зауважити, що вищезазначена класифікація включає гарантії депутатської діяльності, передбачені не лише спеціальним законодавством с питань регулювання статусу депутата місцевої ради, а й іншими правовими актами. При чому деякі з вищезазначених гарантій характерні також для народних депутатів, державних службовців тощо. У такому випадку на особливу увагу заслуговують гарантії діяльності депутата місцевої ради, визначені спеціальним законодавством.

Зокрема, ЗУ «Про статус депутатів місцевих рад» передбачені наступні гарантії депутатської діяльності:

1) непорушність повноважень депутата місцевої ради та забезпечення умов для їх здійснення;

2) особливості повідомлення про підозру у вчиненні кримінального правопорушення депутату місцевої ради;

3) звільнення депутата місцевої ради від виробничих або службових обов'язків для виконання депутатських повноважень;

4) охорона трудових та інших прав депутата місцевої ради;

5) підвищення професійного рівня депутатів місцевих рад;

6) право депутата місцевої ради на безоплатний проїзд;

7) надання депутату місцевої ради інформаційної та юридичної допомоги;

8) Відповідальність за невиконання вимог закону щодо забезпечення гарантій депутатської діяльності [6].

Згідно вищезазначених законодавчих положень, депутатам надається час та організаційна можливість реального здійснення своїх повноважень. Відповідні гарантії спрямовані на забезпечення ефективного захисту інтересів відповідної територіальної громади.

Вищезазначені гарантії діяльності депутата місцевої ради є необхідною складовою правового статусу депутата. Вони забезпечують реальну можливість ефективного здійснення депутатами своїх повноважень, захист інтересів відповідної територіальної громади, підкреслюють суспільну вагомість депутатської діяльності тощо.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямі.

Статус депутата місцевої ради ґрунтується на демократичних засадах його формування. Зокрема, повноваження депутата місцевої ради є досить широкими, а їх конкретний обсяг залежить від форми роботи депутата (робота у виборчому окрузі, відповідній місцевій раді) тощо. При чому джерело їх виникнення, порядок виникнення, припинення, використання, гарантії їх здійснення та відповідальність за невиконання покладених обов'язків досить чітко регламентовані чинним законодавством з питань місцевого самоврядування.

Література.

1. Абдулаев М.И., Комаров С.А. Проблемы теории государства и права: учебник. Санкт-Петербург: Питер, 2003. 576 с.

2. Сурилов А.В. Теория государства и права. Одесса: Вища школа, 1989. 439 с.

3. Скакун О.Ф. Теория держави і права: підручник. Харків: Консум, 2000. 704 с.

4. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21.05.1997 №280/97-ВР (за станом на 11.10.2018). *Голос України*. 1997. № 102. С. 5-14.

5. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 №254к/96-ВР (за станом на 30.09.2016). *Відомості Верховної Ради України*. 1996. №30. С. 141.

6. Про статус депутатів місцевих рад: Закон України від 11.07.2002 №93-IV (за станом на 28.08.2018). URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/93-15>.

7. Серьогіна С.Г. Державне будівництво і місцеве самоврядування в Україні: підручник для студентів вищих навчальних закладів. Харків: Право, 2005. 256 с.

References.

1. Abdulayev, M.I. and Komarov, S.A. (2003) *Problemy teorii gosudarstva i prava: uchebnik* [Problems of the theory of state and law: textbook], Pyter, St. Petersburg, Russia.

2. Surylov, A.V. (1989) *Teoriya derzhavy i prava* [Theory of State and Law], Vyshcha shkola, Odessa, Ukraine.

3. Skakun, O.F. (2000) *Teoriya derzhavy i prava: pidruchnyk* [Theory of State and Law: pidruchnyk], Consum, Kharkiv, Ukraine.

4. The Verkhovna Rada of Ukraine (1997), The Law of Ukraine "On Local Self-Government in Ukraine", *Holos Ukrayiny*, vol. 102., p. 5-14.

5. The Verkhovna Rada of Ukraine (1996), The Constitution of Ukraine, *Vidomosti Verkhovnoyi Rady Ukrayiny*, vol. 30., p. 141.

6. The Verkhovna Rada of Ukraine (2002), The Law of Ukraine "On the status of deputies of local councils", available at: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/93-15> (Accessed 1 November 2018).

7. Ser'ohina, S.H. (2005) *Derzhavne budivnytstvo i mistseve samovryaduvannya v Ukrayini: pidruchnyk dlya studentiv vyshchyykh navchal'nykh zakladiv* [State building and local government in Ukraine: textbook for students at higher educational institutions], Pravo, Kharkiv, Ukraine.

Стаття надійшла до редакції 30.10.2018 р.